

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Umarova Nilufar
Xasanovna

Abdulla Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o'rgatish milliy-tadqiqot instituti doktoranti
nilufar.umarova1983@gmail.com

UMUMTA'LIM MUASSASALARI RAHBAR XODIMLARINING KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGI TA'LIM SIFATINI OSHIRISH OMILI SIFATIDA

Annotatsiya: ushbu maqolada umumta'lim muassasalari rahbar xodimlarining kommunikativ kompetentligi ta'lim sifatini oshirishning muhim omili ekanligi, ta'lim islohotlari jarayonida uni rivojlantirish bilan bog'liq muhim vazifalar to'g'risida mushohada yuritiladi.

Kalit so'zlar: rahbar, ta'limni boshqarish, kompetensiya, kasbiy kompetensiya, kasbiy kompetentlik, kommunikativ kompetensiya, kommunikativ kompetentlik, talim sifati, kasbiy va kommunikativ kompetentlik.

Аннотация: в данной статье отмечается, что коммуникативная компетентность руководителей общеобразовательных учреждений является важным фактором повышения качества образования, а важные задачи связаны с ее развитием в процессе образовательных реформ.

Ключевые слова: руководитель, образовательный менеджмент, компетентность, профессиональная компетентность, профессиональная компетентность, коммуникативная компетентность, коммуникативная компетентность, качество образования, профессионально-коммуникативная компетентность.

Annotation: in this article, it is observed that the communicative competence of the managers of general educational institutions is an important factor in improving the quality of education, and the important tasks related to its development in the process of educational reforms.

Key words: leader, educational management, competence, professional competence, professional competence, communicative competence, communicative competence, quality of education, professional and communicative competence.

Ta'limni modernizatsiya qilish, ta'limning yangi sifatiga bo'lgan ehtiyojni qondirish XXI asr ta'lim siyosatining eng muhim vazifasi sifatida belgilandi. Ta'limni isloh qilish, unga yangi yondashuvlar va metodikalarni olib kirish, xalqaro darajadagi mutaxassislarini tayyorlash vazifasi jamiyatimizning iqtisodiy, ma'naviy-ma'rifiy, ijtimoiy-huquqiy, ilmiy-texnikaviy rivojining innovatsion faolligini belgilab beradi.

Mamlakatimizda maktab ta'limining yangi sifatiga bo'lgan ehtiyojni qondirish masalasi umumta'lim maktablari rahbar xodimlarini - menejerlarni tayyorlash muammolarini chuqurroq tushunishni, o'rganishni va albatta tahlil qilishni talab etadi. "Menejment", "menejer" so'zlari hozirda nafaqat ish balki, kundalik hayotda ham keng qo'llanilib, davlatning iqtisodiy o'sishi, rivojlanishining zamonaviy tendensiyalarini aks ettirib kelmoqda.

"Management" ingliz tilidan olingan so'z bo'lib, o'zbek tiliga boshqaruv, tashkil etish, rahbarlik qilish deb tarjima qilinadi. Ilmiy adabiyotlarda menejment tushunchasiga bir qancha ta'riflar keltirilgan. Ulardan ayrimlarini keltirib o'tamiz:

- faoliyatning maxsus turi bo'lib, tashkil etilmagan to'dani samarali, maqsadli ishlab chiqaruvchi guruhga aylantirish;
- tashkilotda ishlayotgan xodimlar vositaligida tashkilot maqsadlariga erishish;
- mehnat va material resurslari vositasida tashkilot maqsadlariga erishish uchun rejalashtirish, tashkil etish, rahbarlik va nazorat jarayonlaridir.

Demak, menejmentning ta'riflari juda ko'p, umuman olganda menejmentni boshqarish san'ati deb tushunish lozim ya'ni xodimlarning intellektidan, xulqidan, mehnatidan foydalangan holda qo'yilgan maqsadga erishishdir. Tashkil etilmagan elementlarni samarali ishlab chiqaruvchi kuchga aylantirishdir. Boshqacha qilib aytganda, menejment – bu ishchi-xodimlar imkoniyatlari yordamida sardor tomonidan strategik va taktik maqsadlariga erishish yo'lidagi boshqaruvidir.

Demak, menejment muassasa darajasida ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni xo'jalik faoliyatini shaxslar, xizmatchilar bilan boshqarishdir. Menejer – kasbiy boshqaruv faoliyatiga tegishli konkret shaxsdir. Menejer bu ma'lum tashkilotda ishlovchi boshqaruv sub'ekti, boshqarish mutaxassisi. Menejer bu maxsus tayyorgarlik va boshqa odamlar vositachiligida natijalarga erishgan rahbardir. U har qanday jamoada tan olingan sardor. Menejer o'z sohasining ustasi bo'lishi uchun boshqaruv ishida ma'lum bir fazilatlarga ega bo'lishi lozim.

Chunonchi, pedagogika ta'limi professiografiasida haqiqatan ham kalit sifatida talqin qilinadigan asosiy kompetentsiyalar ro'yxatida quyidagi 5 ta kompetentsiya taqdim etilgan ("Yevropa uchun asosiy kompetentsiyalar" simpoziumi, Bern, 1996):

- ijtimoiy kompetentsiya;
- kommunikativ kompetentsiya;
- kognitiv kompetentsiya;
- axborot kompetensiyasi;

- maxsus kompetentsiya.

Mutaxassislar faoliyatida nafaqat maxsus bilimlarning o'zi, balki turli xil ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda turli kasbiy jamoalar va madaniyatlar vakillari bilan kasbiy faoliyatni kommunikativ tashkil etishning umumiy qobiliyati ham muhimdir.

Bu menejerlar uchun ta'lim sifatini belgilovchi omillardan biri sifatida bir qator boshqa kompetentsiyalarda kasbiy va kommunikativ kompetentsiyani ajratib ko'rsatishga imkon beradi.

Asosiy kompetensiyalar - turli kasbiy jamoalarda moslashish va samarali faoliyat uchun mutaxassisning tarmoqlararo bilimlari, ko'nikmalari, umumiy qobiliyatlari.

Kasbiy kompetentsiya - bu maxsus bilim, ko'nikma va tajriba, kasbiy faoliyatni amalga oshirish tajribasi, shuningdek, kasbiy funktsiyalarni qanday bajarishni belgilovchi shaxsiy fazilatlar tizimi.

Kommunikativ kompetentsiya – o'zaro muloqot madaniyatiga amal qilish, turli tillarda, jumladan, kompyuter dasturlashda og'zaki va yozma aloqa texnologiyalariga ega bo'lish.

Kasbiy va kommunikativ kompetentsiya - bu turli xil kasbiy sohalarda va turli madaniyat vakillari bilan faoliyatni kommunikativ tashkil etishga tayyorligi va qobiliyatida ifodalangan mutaxassisning kasbiy funktsiyalarini qo'shimcha funktsional qo'llab-quvvatlash tizimi.

Kommunikativ kasbiy faoliyatni tashkil etish - bu professional muloqot qobiliyati orqali maqsadlarga erishish va faoliyat samaradorligini belgilaydigan kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan holatlarda kommunikativ xarakterdagi jarajonlarni tanlash va asoslash.

Kasbiy faoliyatni qo'shimcha funktsional ta'minlash - turli kasbiy guruhlarda moslashish va samarali faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan umumiy kasbiy, tarmoqlararo, madaniyatlararo va kommunikativ bilimlar, ko'nikmalar, shuningdek, mutaxassisning shaxsiy fazilatlarini tizimini shakllantirish va egallash.

Menejerning kasbiy faoliyatidagi madaniyatlararo muloqot - bu ma'lum bir ramziy tizim (og'zaki va og'zaki bo'lmagan) orqali turli madaniyat vakillari o'rtasida ma'lumot almashish jarayoni, tashkiliy va shaxsiy rivojlanish vositasi bo'lib, u kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan vaziyatlarda kommunikativ hodisaning natijalarida namoyon bo'ladi.

Shu bilan birga, yuqori malakali mutaxassislariga bo'lgan ehtiyoj va ularni tayyorlash amaliyoti o'rtasida aniq qarama-qarshiliklar saqlanib qolmoqda. Aniqroq aytganda, bu qarama-qarshiliklarni quyidagicha izohlash mumkin:

-ta'limning umumiy kasbiy kompetensiyalariga tarqoq yondashishda ifodalangan ta'limning an'anaviy mazmuni bilan hozirgi paytda jamiyat yangi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniyatlararo sharoitlarga moslasha oladigan mutaxassis shaxsi va malaka darajasiga qo'yayotgan talablar o'rtasidagi ziddiyat.

-kasbiy faoliyat shakllari;

-turli xil ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda, kasbiy jamoalar va turli madaniyatlar vakillari bilan kasbiy faoliyatni kommunikativ tashkil etishni ta'minlaydigan kompetentsiyani shakllantirish uchun tizimli ishlanmalarning yetarli emasligi;

-ta'lim sifatini oshirish mezonlaridan biri bo'lgan malakaviy xarakteristikalar bo'yicha menejnlarni tayyorlash sifatini baholash vositalarining yetishmasligi;

-ta'lim mazmuni hozirgi kunda jamiyat tomonidan shaxsga qo'yiladigan talablarga va menejning nafaqat maxsus, balki ijtimoiy kompetensiyalari darajasiga to'liq javob bera olmasligi;

-doimo kasbiy faoliyatning yangi madaniyatlararo shakllariga moslasha olmasligi.

Menejnlarni tayyorlash sifatini oshirish, ularning kasbiy va ijtimoiy moslashuvi kasbiy va kommunikativ kompetensiyani shakllantirish orqali ta'lim sifatini oshishiga erishish mumkin. Yuqoridagi asosiy kompetensiyalarni tadqiq qilishda biz ularning tarkibidagi kommunikativ komponentga alohida ahamiyat beramiz.

Bu kommunikativ kasbiy faoliyatni tashkil etish, bu menejning professionallik darajasining namoyon bo'lishi sifatida tushuniladi, bu professional muloqot qobiliyati orqali maqsadlarga erishish uchun harakatlarni samarali tanlashni ta'minlaydi.

Bu turli xil ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda va kasbiy jamoalar va turli madaniyatlar vakillari bilan kommunikativ tarzda kasbiy faoliyatni tashkil etish qobiliyatini belgilovchi umumiy kasbiy va madaniyatlararo bilim, ko'nikma va malakalar tizimining mavjudligini nazarda tutadi. Birgalikda bu professional muammolarni yanada samarali hal qilish imkonini beradi.

Kasbiy va kommunikativ kompetensiya - bu turli kasbiy guruhlarda va turli madaniyat vakillari bilan kommunikativ faoliyatni tashkil etish qobiliyatida ifodalangan mehnat bozorida raqobatdosh ustunlik uchun zarur bo'lgan mutaxassislarning professional funksiyalarini qo'shimcha funksional ta'minlash sifatida asoslanadi.

Shunday qilib, ta'lim sifatini oshirish sharoitida kasbiy va kommunikativ kompetensiyani shakllantirish nazariyasini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammo bo'lib, uni hal qilish menejnlarning kasbiy faoliyati samaradorligini oshiradi. Jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar, yangi sifatdagi mutaxassislarga bo'lgan ehtiyojni, umumiy ta'lim mazmunini modernizatsiya qilish va mutaxassislarni kasbiy tayyorlash strategiyasini belgilab beradi. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifatini oshishida muhim omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Хрестоматия по эффективности управления образованием: мотивационный программно-целевой подход/Под. Ред. И.К.Шалаева – Барнаул, БГПУ, 2003. -820с.
2. R.Djurayev, S.Turg'unov. Ta'lim menejmenti Umumiy o'rta ta'lim muassasalari direktorlari uchun qo'llanma. T.: "Voriz-Nashriyoti" 2006, 263 bet.
3. R.Sh.Ahlidinov. Maktabni boshqarish san'ati. – T.: "Fan", 2006, 303 bet.
4. Sh.Po'latov. Ta'lim menejmenti: yoxud ta'lim muassasasini ilmiy-metodik boshqarish strategiyasi. O'quv qo'llanma. T.: "Yosh kuch", 2019, 592 bet.